

Bedrijfsontwikkelingsplan

Vleesvarkens

voederaankoop

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

Afdeling Land- en Tuinbouwvorming
Leuvenseplein 4, 1000 Brussel
02/553 63 56
land-tuinbouwvorming@vlaanderen.be

In samenwerking met:

Dienst biologische land- en tuinbouw

INHOUD

Inleiding	3
1 Huidig bedrijf.....	4
2 Motivatie voor de omschakeling	5
3 Beeld van het toekomstige bedrijf	6
4 Basisprincipes biologische landbouw en biologische varkenshouderij.....	7
5 Veebezetting.....	8
6 Grondgebondenheid	9
7 Herkomst van de dieren.....	10
8 Dierenverzorging	11
8.1 Gezondheidszorg	11
8.2 Bijzondere zorgen.....	11
9 Huisvesting.....	12
9.1 Natuurlijk gedrag, norm voor de huisvesting.....	12
9.2 Staltypes	13
9.3 Huisvesting vleesvarkens	13
9.4 Stalconcept.....	14
10 Buitenloop.....	16
11 Voeder.....	18
12 Arbeidsbehoefte	20
14 Bedrijfseconomische aspecten	21
15 Omschakeling	23
15.1 Omschakeling dieren.....	23
15.2 Omschakeling grond	23
15.3 Volledige omschakeling bedrijf.....	23
16 Afzet.....	24
17 Samenvatting	25
Tot slot.....	26
BIJLAGE : Nuttige adressen	27

Inleiding

Omschakelen naar biologische landbouw is geen eenvoudige zaak. De biologische veehouderijpraktijk verschilt zeer sterk, en op heel veel punten van de gangbare praktijk.

Dit vergt ook van de bedrijfsleider zelf een ‘omschakeling’. Veel vertrouwde handelingen, begrippen en kennis komen op losse schroeven te staan, en moeten ingevuld met heel nieuwe ervaringen en inzichten.

Aangezien de biologische veehouderij uitdrukkelijk vertrekt vanuit het principe van de grondgebondenheid, is de omschakeling een stuk moeilijker voor de zgn. ‘niet-grondgebonden’ sectoren, waartoe ook de varkenshouderij vandaag behoort.

De intensiteit van deze sector, zowel naar kapitaal (investeringen en veebezetting) als naar arbeid maken de omschakeling vaak onmogelijk, of dwingen de bedrijfsleider deze voor onbepaalde duur uit te stellen.

Het moment waarop zware herstellingen, nieuwe binneninrichting of andere bijkomende investeringen noodzakelijk blijken, is het scharniermoment bij uitstek om tot omschakeling over te gaan.

Nieuwe welzijnsnormen die in de diverse veehouderijtakken op ons afkomen, blijken op een aantal punten nauw aan te sluiten bij het biologisch lastenboek. Ook dergelijke ontwikkelingen vormen een extra stimulans om de productiemethode in haar geheel te herzien.

Nochtans moet dit goed beredeneerd worden, en mag niet over één nacht ijs worden gegaan. Precies omdat de gangbare, niet-grondgebonden varkenshouderij zoals die vandaag op de meeste bedrijven plaatsvindt, zover van het biologische bedrijf afstaat, wordt best alles eerst grondig afgewogen.

Wij hopen met dit bedrijfsontwikkelingsplan daartoe een degelijke leidraad te hebben opgesteld.

1 Huidig bedrijf

Historiek

De varkenshouderij op uw bedrijf – gelegen in de zandstreek - is een neventak, naast een eerder kleinschalige melkveehouderij (24 melkkoeien), enkele zoogkoeien en vervangingsvee, ruwvoederteelten voor het rundvee (27,35 ha) en sporadisch wat akkerbouw (het voorbije jaar 1,10 ha vroege aardappelen).

Veestapel

U heeft een mestvarkensstal met 400 stalplaatsen, waarvoor u de biggen aankoopt.

Huisvesting

De varkens zijn gehuisvest in een stal met 40 boxen van elk 10 varkens (4 x 2 m), met volle roostervloeren. U werkt op dit moment met het all in all out systeem.

Oppervlakte en percelen

U beschikt over 28.45 ha grond.

Teeltplan

27.35 ha ruwvoederteelten voor het rundvee.

1.10 ha vroege aardappelen.

Rantsoen

Alle voeders worden aangekocht.

Afzet

Via groothandel.

Arbeidsinvulling

Melkveehouderij : 0.8 VAK. Akkerbouw : 0.2 VAK. Varkenshouderij : 0.25 VAK.

De totale arbeidsbehoefte bedraagt dus 1.25 VAK.

2 Motivatie voor de omschakeling

Financieel gaat het u relatief goed voor de wind, zeker in vergelijking met andere bedrijven waar op relatief kleine schaal melkvee en vleesrunderen worden gecombineerd. Dit soort extensieve veehouderij (2,35 GVE /ha voederteelten) past goed bij u.

De mestvarkenshouderij – ooit opgestart met het oog de beschikbare arbeid te benutten – past daarentegen vandaag steeds minder bij uw bedrijfsopzet.

U haalt vandaag precies de leefbaarheidsdrempel (75 % van het referentie-inkomen/ VAK) niet dankzij, maar niettegenstaande de varkenshouderij. Een verlies van zo'n goede 20 EUR per afgeleverd mestvarken zet een flinke hap in het arbeidsinkomen, dat voor de rest een heel stuk boven het gemiddelde uitsteekt.

Dat de biologische varkenshouderij perspectieven opent, is niet uw enige motief. Zoals uit de rest van uw bedrijfsvoering blijkt, spreekt een eerder extensieve, meer grondgebonden landbouw u aan.

Bovendien wil u met de biologische varkenshouderij de toekomstige ontwikkelingen i.v.m. dierenwelzijn een stap voor blijven.

3 Beeld van het toekomstige bedrijf

Veestapel

De overige bedrijfstakken wil u nog een tijdlang gangbaar verderzetten, maar in de varkenshouderij wil u het nu wel over een andere boeg gooien. Het is niet uw bedoeling het huidige varkensbestand in te passen tussen de regels van het biologisch lastenboek. U wil in tegendeel een biologische varkenshouderij gaan uitbouwen, gericht op kwaliteit, met verantwoorde mestafzet. Is dit mogelijk ?

Huisvesting

Wat is de inpakt van de beperkte mogelijkheden tot het inrichten van een buitenbeloop ?

Bemesting/mestafzet

Is er vraag naar biologische mest ? Zijn er mogelijkheden tot samenwerking ?

Voederaankoop

Zijn er mogelijkheden om biologisch voeder aan te kopen of moet de voeders zelf verbouwd worden ?

Arbeid

De bijkomende arbeid moet verloond worden.

Afzet

Via de groothandel.

Bedrijfseconomie

Veel extra investeringen in gebouwen hoopt u zo veel mogelijk te vermijden.

4 Basisprincipes biologische landbouw en biologische varkenshouderij

Biologische landbouw is een productiemethode die duurzame oplossingen biedt en deze verder tracht te ontwikkelen voor de landbouw in samenhang met haar omgeving. Er is veel aandacht voor het landbouwkundig ecologische evenwicht.

De opbouw en het behoud van de bodemvruchtbaarheid staan centraal : oordeelkundige organische bemesting, gebruik van groenbemesters en een ruime vruchtwisseling met genoeg stikstof fixerende vlinderbloemigen in het teeltplan, liggen aan de basis van een goede bodemvruchtbaarheid. Kunstmest wordt op die manier overbodig en is dan ook niet toegelaten.

Synthetisch-chemische gewasbeschermingsmiddelen zijn eveneens uitgesloten. Ziekten en plagen worden zoveel mogelijk voorkomen door een ruime vruchtwisseling en aangepaste teeltzorgen. Bij het opduiken van ernstige ziekten of plagen kunnen natuurlijke middelen (natuurlijke vijanden uitzetten, pyrethrum, zwavel, ...) worden ingezet.

Onkruidbestrijding gebeurt voornamelijk mechanisch (wiedeg, schoffelmachine, vingerwieder, aanaarder,...) en thermisch (onkruidbrander), waar nodig aangevuld met handwerk.

Bij de biologische veeteelt ligt de nadruk op een aangepaste huisvesting, fokkerij, voeding en verzorging die voor de dieren soortspecifiek gedrag toelaten. Tevens is de grondgebondenheid primordiaal. De gezondheidszorg richt zich vooral op preventie, aangevuld met bij voorkeur homeopathische geneesmiddelen.

Het streven naar natuurlijke evenwichten en de kringloop gedachte zijn van groot belang voor de biologische landbouw en vormt de basis voor de duurzaamheid.

5 Veebezetting

Wetgeving

De maximale veebezetting op het bedrijf wordt bepaald door de staloppervlakte en de mogelijkheden tot buitenbeloop.

Afhankelijk van deze veebezetting kan worden nagegaan of het bedrijf grondgebonden is. Is dit niet het geval, dan moet voor mestafzet worden gezocht.

Bedrijf

Zoals blijkt uit de berekeningen (zie punten 9 en 10) kan u nog 280 mestvarkens houden.

6 Grondgebondenheid

Wetgeving

De totale hoeveelheid mest die per bedrijf wordt gebruikt, mag niet meer dan 170 kg N per jaar per ha of 2 GVE/ha bedragen.

Dit betekent concreet dat 14 vleesvarkens per hectare mogen worden gehouden.

Wie over onvoldoende bedrijfseigen gronden beschikt, kan terugvallen op de regel van het grondverbonden mestbeleid. De mest wordt in dit geval afgevoerd naar gecontroleerde biologische akkerbouwbedrijven.

Praktijk

De veebezetting in runderen bedraagt op dit moment 57 GVE. Daarmee haalt u de biologische norm van 2 GVE/ha net niet (2,06 GVE/ha). Concreet betekent dit dat u in principe de hele mestproductie van uw varkenshouderij dient af te voeren.

In de praktijk kunt u uiteraard een deel van de varkensmest zelf gebruiken, en een deel van de rundveemest afvoeren.

Afgaande op de varkenshouderij dient u met de huidige bezetting 28,6 ha mestafzet te vinden. U zult echter hoe dan ook voor de huisvesting andere normen moeten hanteren, en ook de buitenuitloop kan mogelijk een drempel vormen.

Zoals we verder zullen zien zal de varkensstapel teruggebracht moeten worden tot 280.

Dit betekent dat u naar biologische normen over 20 ha extra mestafzet moet kunnen beschikken.

7 Herkomst van de dieren

Wetgeving

De dieren moeten afkomstig zijn van biologische fokbedrijven of zelf biologisch worden opgekweekt. De dieren die reeds aanwezig zijn op het bedrijf kunnen worden omgeschakeld.

Enkel indien geen biologische biggen op de markt beschikbaar zijn, mogen bij samenstelling van een nieuwe veestapel gangbare biggen worden ingebracht.

Vanaf het spenen moeten de biggen in dat geval biologisch worden gehouden en ze moeten minder dan 25 kg wegen. Deze regel geldt evenwel slechts tot 31/12/2003.

Bedrijf

Zoals eerder gesteld, zal veel afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de biologische varkenshouderij. Het tekort aan biologisch varkensvlees in verhouding tot de vraag begint uiteraard bij een tekort aan biggen. U heeft zelf geen mogelijkheid biggen te produceren, en bent dus afhankelijk van derden.

Als u de biggen jong genoeg aankoopt, kan u zich voorlopig nog redden met gangbare biggen. Probeer een leverancier of leveranciers te vinden die veel aandacht hebben voor ziekteverstand en gezond, evenwichtig voeder. Zoek in de eerste plaats bij de zelfmengers, en liefst bedrijven met traditionele varkensrassen of bedrijfseigen kruisingen van deze rassen.

Hoe dan ook is dit een tijdelijke oplossing. Eind 2003 loopt de overgangsregeling af en moet u de biggen aankopen op biologische bedrijven. Mogelijks kunt u afspraken maken met biggenproducenten die het ook over een andere boeg willen gooien, maar misschien te weinig weten over de biologische productie. Help elkaar vooruit. Met de verplichte groepshuisvesting over een tiental jaar in het verschiet zijn velen 'op zoek'.

Misschien ligt hier zelfs de moeilijkste opdracht voor de kandidaat biovarkenshouder.

8 Dierenverzorging

8.1 Gezondheidszorg

Wetgeving

De ziektepreventie zou de gezondheidsproblemen moeten beperken. Onbeperkt gebruik van homeopathische middelen, plantenextracten en spoorelementen wordt toegelaten. Allopathische behandelingen mogen niet preventief worden toegepast en moeten uitzonderlijk blijven. Hierbij geldt een wachttijd die het dubbele is van wat traditioneel gebruikelijk is, met een minimum van 48 uren. De behandelingen moeten worden ingeschreven in het veeboek.

Inenting en veterinaire behandelingen die wettelijk verplicht zijn, zijn uiteraard steeds toegestaan.

Praktijk

Het gebruik van stro kan enerzijds bijdragen tot een betere algemene gezondheidstoestand door minder stress, natuurlijk en gezond ligbed, Anderzijds kan de infectiedruk bij slechte hygiëne juist hoger zijn waardoor juist een grotere kans op ziekteproblemen. Algemene bedrijfshygiëne en bijzondere zorg voor de reiniging van de hokken is van het grootste belang.

Ook voor de buitenloop moet voldoende aandacht gegeven worden aan de hygiëne. Bij voorkeur is de buitenuitloop een goed onderhouden weide.

Bij de ziektepreventie kan niet genoeg aandacht gegeven worden aan een evenwichtig en gezond voeder. Wroeten behoort tot het natuurlijk gedrag, maar varkens die een voldoende ruime buitenuitloop letterlijk omploegen, lijden ernstige tekorten in het rantsoen, en vertonen vroeg of laat ziektesymptomen.

8.2 Bijzondere zorgen

Wetgeving

Handelingen zoals knippen van tanden, couperen van staarten, ... mogen in de biologische landbouw niet systematisch worden toegepast. Castratie is wel toegestaan.

Praktijk

Staartbijten is een rechtstreeks gevolg van een gevoel van onbehagen. Er zijn een hele reeks van oorzaken die dit onbehagen kunnen veroorzaken: huisvesting, te grote schommelingen in het stalklimaat, wellicht ook raskenmerken, ...

Evenwichtige voeding neemt ook hier een sleutelpositie in en kan nooit te veel aandacht krijgen.

9 Huisvesting

9.1 Natuurlijk gedrag, norm voor de huisvesting

Wetgeving

Voor de huisvesting van varkens wordt ervan uitgegaan dat de dieren over een lig- en een mestruimte dienen te beschikken. Daarnaast dient de ruimte van voldoende omvang te zijn opdat de dieren hun natuurlijk exploratiegedrag kunnen uitoefenen.

De varkens moeten beschikken over een ligruimte met strooisel, dit kan bestaan uit stro of andere geschikte natuurlijke materialen (zaagsel, boomschors, papier?).

De insectenbestrijding in de stallingen is toegestaan met pyretrum, lijm-, feromoon- of elektrische vallen, en met biologische bestrijdingsmiddelen.

Praktijk

Natuurlijk gedrag van varkens

Varkens zijn groepsdieren. In de natuur hebben groepen varkens een strikte rangorde volgens leeftijd en grootte.

Zoelen (=modderbad) voor afkoeling en tegen parasieten behoort tot het natuurlijk gedrag, net als wrijven tegen bomen en elkaar poetsen.

De geurzin is goed ontwikkeld, het zicht eerder slecht. De communicatie vindt plaats via knorgeluiden. Geheugen en tijdsbewustzijn zijn goed ontwikkeld. Varkens zijn zeer nieuwsgierige dieren, denken we maar aan het voortdurend snuffelen en wroeten.

Het is van het grootste belang – o.m. naar ziekte weerstand toe – om zo goed mogelijk in te spelen op het natuurlijk gedrag, zeker op het vlak van voeding en huisvesting.

Strogebruik

Het gebruik van stro draagt in grote mate bij tot het welzijn van de dieren.

De functies van stro zijn :

- afleiding, waardoor agressie (staartbijten) tussen dieren en ander stereotiep gedrag veel minder voorkomt.
- ruwvoer.
- isolatie, een gezonde en warme ligplaats.
- stikstofbinding, mits voldoende bijgestrooid beperkt het gebruik van stro ook de ammoniakemissie.

Met het gebruik van stro verandert de soort mest en neemt de benodigde arbeid toe. Vaste mest is erg gewild bij biologische akkerbouwers.

Hoeveel extra arbeid nodig is, hangt af van het stalsysteem. In uw huidige volroosterstal zijn er vanzelf weinig mogelijkheden tot gebruik van stro.

Insectenbestrijding

Ook in de gangbare varkenshouderij, waar tenslotte veel middelen voorhanden zijn die in de biologische varkenshouderij niet toegelaten zijn, blijkt bestrijding van insecten niet altijd evident.

Bij de biologische bestrijding van vliegen worden met goed gevolg roofvliegen en sluipwespen ingezet.

Een geslaagde bestrijding met bvb pyretrum kan lange tijd worden onderhouden door gedurende een dagelijkse controlerondgang systematisch vliegen te meppen met de ouderwetse vliegenmepper (wordt overigens ook op steeds meer gangbare bedrijven toegepast).

9.2 Staltypes

In de mesterijfase zijn er voornamelijk twee staltypen te onderscheiden.

Nestruimte binnen, mestruimte buiten

Een eenvoudig type ingestrooide stal. Deze stal wordt vaak gebruikt in de productie van scharrelvarkens, waarbij de uitloop bestaat uit een roostervloer bedekt met rubbermatten. De biologische productie stelt uiteraard – o.m. naar buitenuitloop toe – andere en strengere eisen.

Potstalsysteem

Het potstalsysteem waarbij één gevel open is (openfrontstal) is een prima combinatie. Mits ruim opgezet vragen strooien en uitmesten weinig tijd.

Voor gespeende biggen en mestvarkens zijn de ingestrooide openfront hellingstal en de potstal toegelaten.

9.3 Huisvesting vleesvarkens

Wetgeving

Maximale bezetting in de stal :

tot 50 kg levend gewicht	: 0.8 m ² /dier
tot 85 kg levend gewicht	: 1.1 m ² /dier
tot 110 kg levend gewicht	: 1.3 m ² /dier

De vloeren moeten vlak zijn maar niet glad. Tenminste de helft van het totale vloeroppervlak moet dicht zijn (geen roosterconstructie).

Bedrijf

Bekijken we de huisvesting, dan stellen we vast dat de nuttige staloppervlakte 320 m² bedraagt. Indien u verder het all in all out systeem kunt toepassen (?) betekent dit dat u de hokken enkel kunt invullen met als norm de minimale oppervlakte waarover de varkens moeten kunnen beschikken vlak voor de slacht, nl. 1,3 m² per varken.

Indien u de bestaande hokafscheidingen wil behouden, kunt u in dat geval maximaal 6 dieren per hok huisvesten, of in totaal 240 varkens.

Vasthouden aan het all in all out systeem houdt in dat u op bepaalde momenten 240 biggen van biologische oorsprong tegelijk moet kunnen aankopen. Of dit mogelijk blijkt zal afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de biologische varkenshouderij.

Een andere mogelijkheid bestaat erin dat u overgaat op gespreide aankoop van kleinere groepen biggen. Dit zal uiteraard leiden tot een meer flexibele hokbenutting, waardoor u iets meer varkens kunt aanhouden. Pas aangekochte biggen kunnen volstaan met iets minder oppervlakte, waarna ze bij het verhokken meer ruimte krijgen toebedeeld.

Hierdoor kunt u in principe een bezetting halen van ongeveer 300 varkens, maar dit is eerder 'theoretisch'. In de praktijk zal 280 varkens wellicht werkbaar blijken.

Het zou weinig zinvol zijn in de huidige omstandigheden volledige nieuwbouw te overwegen. Uw stal aanpassen naar buitenloop en huisvestingsnormen toe, zal op zich al enige investeringen vergen.

Wat u in uw geval kunt doen is een gedeelte van de roosters dicht gieten met beton, en zo een ingestrooide ligruimte creëren. U kunt deze ligruimte afboorden met een (lage) opstaande rand en strooien met stro, maar dit zal niet meevallen om uit te mesten.

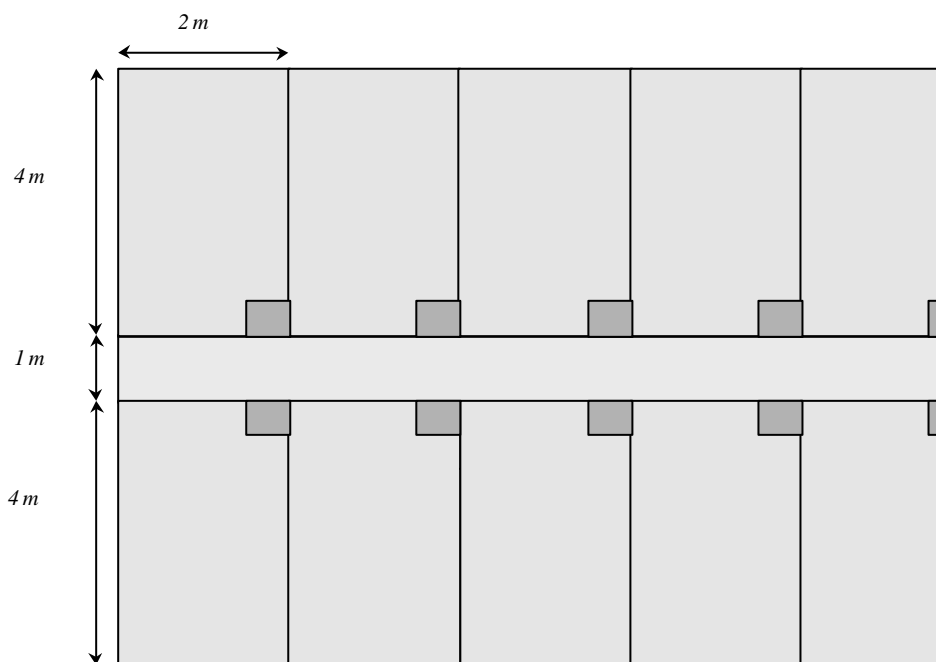
U kunt de ligruimte ook instrooien met schavelingen of zaagsel. Wat op de roosters terecht komt, vormt geen probleem en komt vanzelf wel in de mestput terecht.

Het blijvend roostergedeelte vormt best de overgang naar de buitenuitloop. Volgens het lastenboek mag het roostergedeelte niet meer dan de helft van de oppervlakte bedragen, maar dit is toch wel krap. Bedenk dat op het laatst 6 varkens een rustige ligplaats moeten kunnen vinden, en varkens hebben een hekel aan roosters als ligplaats. Minstens 65 % gesloten vloer lijkt ons toch wel aangewezen.

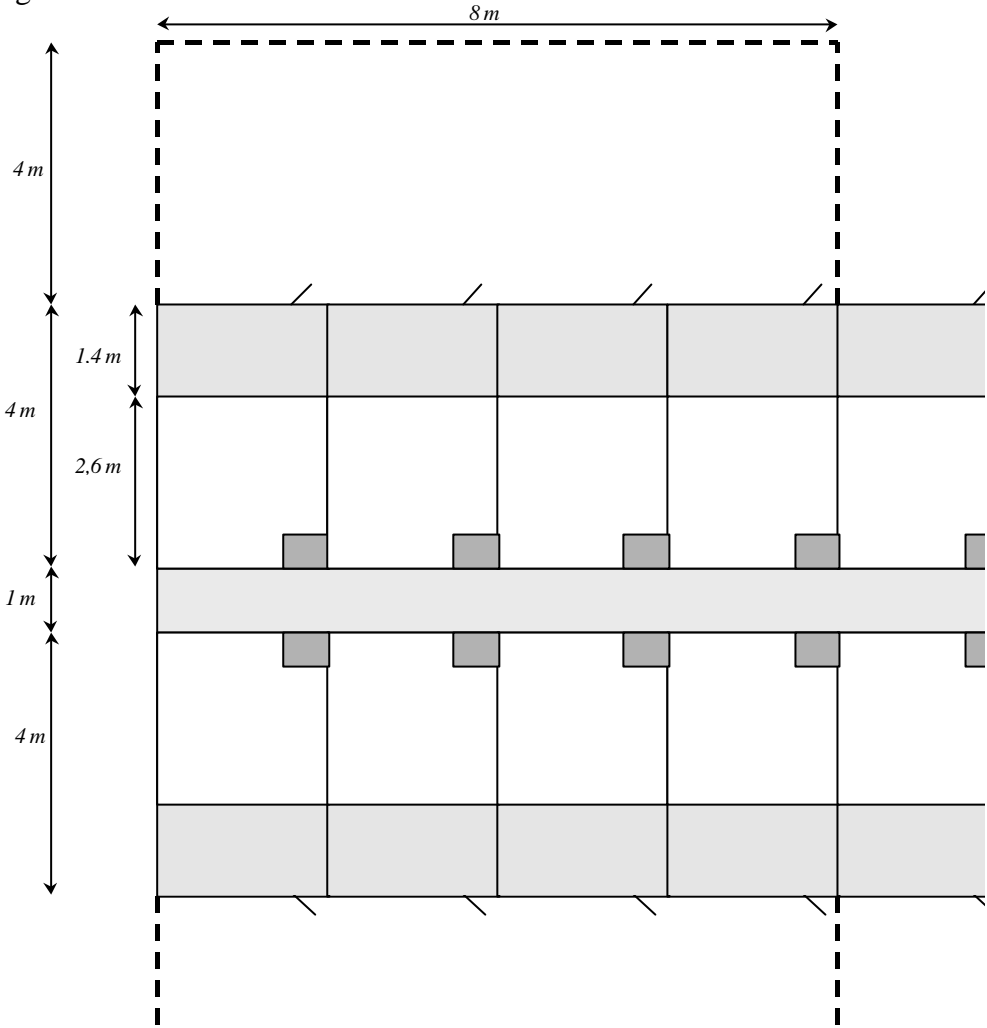
Hoogstwaarschijnlijk zult u op termijn een definitieve oplossing moeten vinden, maar het gedeeltelijk dichtn van de roosters zal voor de eerste jaren zeker een goede oplossing bieden.

9.4 Stalconcept

Bestaande inrichting :

Inrichting biostal :

10 Buitenloop

Wetgeving

De varkens moeten toegang hebben tot weidebeloop, een bewegingsruimte in de open lucht of een uitloop in de open lucht, die gedeeltelijk (max. 50 %) overdekt mogen zijn.

Varkens tot 50 kg : minimale bewegingsruimte van 0.6 m² per varken.

Varkens tot 85 kg : minimale bewegingsruimte van 0.8 m² per varken.

Varkens tot 110 kg : minimale bewegingsruimte van 1 m² per varken.

Het afmesten (letterlijk dan, 'de laatste fase voor de slacht') kan binnen plaatsvinden op voorwaarde dat de periode waarin de dieren binnen verblijven niet meer dan één vijfde van hun levensduur is en in ieder geval niet langer duurt dan 3 maanden.

Praktijk

In de praktijk is er veel variatie in de soorten uitloop voor vleesvarkens, van weide tot gedeeltelijk overkapt verharde ruimte. Een vlakke betonnen mestplaat komt het meest voor.

Mits voldoende smakelijk gras aanwezig, eten varkens graag en veel gras. Op een goed onderhouden grasklaver-weide kan veel (duur) bio-krachtvoer worden uitgespaard. De buitenuitloop op een echte weide, zeker gedurende de periode voorafgaand aan de eigenlijke eind-afmestfase, mag dus zeker niet a priori worden afgewezen.

Wie een echte weide wil als buitenuitloop voor mestvarkens, wordt al gauw geconfronteerd met het kostenplaatje : afrastering en aanplant van bomen en struiken brengen nogal wat kosten met zich mee. Toch loont het zeker de moeite om ook naar bosbeplanting toe de nodige inspanningen te doen, zeker voor wie er zoals u de ruimte voor heeft. Varkens zijn echte bosdieren die zich thuis voelen in (hoogstam)boomgaarden met hoge dichte hagen rondom.

Aanleg buitenbeloop van gras/klaver

De bestaande weide rond de stal zal worden ingezaaid met klaver. Voor de buitenbeloop is witte klaver aangewezen, hoewel soms rode klaver mee ingezaaid wordt. De rode klaver die sneller groeit, zorgt de eerste jaren voor productie en ruimt na enkele jaren de plaats voor de witte klaver.

Doorzaaien van witte klaver in grasland :

Als men grasland heeft zonder klaver dan kan men de witte klaver doorzaaien met behoud van de zode. Dit is goedkoper en vanuit milieustandpunt meer verantwoord.

- *Voorwaarden aan de bodem*

Een goede bodemvruchtbaarheid is vereist inzake kalk, fosfor en kalivoorziening,

Kalkminnend	pH	>5
Fosfor	p-Al	30-40
Kali	K-getal	17-25

De beschikbaarheid van stikstof is zeer weinig bepalend.

- *Tijdstip doorzaaien*

Rekening houden met de droogte dus niet in volle zomer maar :

Geschiktheid

- maart, half april	++
- na eerste snede (indien vochtige periode volgt)	+
- augustus tot begin september	+

- *Vorbereiding perceel*

Voor het doorzaaien het perceel zeer kort beweiden of maaien.

- *Zaaizaad, rassenkeuze en hoeveelheid*

Rassen met zeker opbrengst vermogen : Alice, Aber Herald, Riesling

Hoeveelheid : 4 à 5 kg per ha is voldoende

Voor een optimale dosering : per volumeeenheid twee volume eenheden graszaad (BG3) bijmengen.

- *Techniek*

Om de klaver optimaal te introduceren moet de grasgroei zoveel mogelijk beperkt worden :

* bij open zode is wiedeppen en zaaien met kunstmeststrooier toepasbaar;

* bij dichte zode en minder gunstige omstandigheden is strokenzaaimachine aangewezen.

Zaaien met een doorzaaimachine brengt de zaden wellicht wat beter in contact met aarde door het maken van een zaaigultje in de zode. Er bestaat ook een rijenfrees-zaaimachine die strookjes freest waarin de zaden worden gebracht. Dit ligt nog het dichtst bij de klassieke vernieuwing en hiervan kunnen in uiteenlopende weersomstandigheden de beste resultaten worden verwacht. Bij deze wijzen van inzaai is het best om nog eens na te rollen.

- *Gebruik na doorzaaien*

Tot het moment van kieming (\pm 1 week) beweiden door jongvee, daarna 10 dagen niet laten betreden. Zonodig beregenen.

Daarna snel (om de 2 tot 3 weken) omweiden.

Na vestiging (6-8 weken na zaai) een licht maaisnede oogsten.

11 Voeder

Wetgeving

Het voeder is afkomstig van biologische akkerbouwbedrijven, dus geteeld zonder chemische meststoffen noch gebruik van pesticiden.

Indien men niet voldoende voeders van biologische oorsprong kan bekomen, kan men een beperkte hoeveelheid gangbare voeders gebruiken, maximum 20 % gangbaar voeder per dag gerekend op de droge stof van de landbouwingrediënten.

Voor biologische teelt toegelaten gangbare grondstoffen afkomstig van de gangbare landbouw :

Maisgluten met certificaat non-GMO

Tarwegluten

Aardappelwit

Gedroogde bierbostel

Lijnschilfers

Lijnzaad

Sojabonen met certificaat non-GMO

Bietmelasse als bindmiddel met analyse pesticide/zware metalen

Voederbieten

Het is toegelaten maximaal 30 % van het voederrantsoen te maken uit omschakelings-voeders afkomstig van percelen waar al ten minste één jaar geproduceerd worden volgens de biologische methode. Deze beperking tot 30 % is niet van toepassing indien de plantaardige producten in omschakeling afkomstig zijn van het eigen bedrijf. In dit laatste geval mag het aandeel tot 60 % worden verhoogd.

Aan het dagrantsoen voor varkens moet ruwvoer, vers of gedroogd voer of kuilvoer worden toegediend.

Praktijk

Ruwvoer is uitstekend voer voor varkens. Het moet wel jong zijn anders is het ruwe celstofgehalte te hoog. Cellulose is niet te verteren door varkens : kneuzen, hakselen en malen verhoogt de verteerbaarheid van de ruwvoeders.

De combinatie met ruwvoer verlengt de vreettijd en geeft het varken een verzadigd gevoel. Door ruwvoer met een hoge voederwaarde te geven, kan het gebruik van krachtvoer geoptimaliseerd worden. Krachtig ruwvoer is bijvoorbeeld CCM, veldbonen, luzerne of bedrijfsoverschotten van aardappel, voederbieten of granen. Uit onderzoek blijkt dat mestvarkens tot 30 % van hun voederbehoefte uit een grasklaverweide kunnen halen.

Nadeel van het biologisch voederschema is dat het arbeidsintensief is, en een beperktere sturing toelaat. Men dient de gift en samenstelling van het geconcentreerde voeder af te stemmen op een ruwvoeropname, die alleen maar bij benadering kan worden geschat.

Bedrijf

In uw geval heeft u gekozen om voornamelijk met handelsvoer te werken. U heeft de voeders die op uw bedrijf worden geproduceerd immers nodig voor het rundvee.

Aan de verplichting van het biolastenboek om ruwvoeder bij te voeren, kunt u echter gemakkelijk voldoen. Ofwel via de grasopname op de buitenuitloop, of indien u met een beperkte (bv. verharde) buitenuitloop werkt door resten van kuilvoer van de runderen te gebruiken.

Voederbieten die ook nu reeds tot het teeltplan behoren (38 are) zijn uitstekend voeder voor varkens. Ze zijn er trouwens verzot op.

Arbeidstechnisch hebben voederbieten een slechte naam. De teelt zelf is echter al jaren bijna volledig gemechaniseerd, en voor het vervoederen geldt grotendeels hetzelfde. U kunt de voederbieten gemakkelijk voeren op de buitenuitloop, dit stimuleert de varkens trouwens om buiten te komen.

U kunt de bieten in hun geheel in het gras gooien, of met de tractor de bieten in troggen malen langs de afrastringen.

Voederbieten behoren tot de lijst met toegelaten gangbare producten, waarvan u tot 20 % op basis van droge stof in het dagrantsoen mag gebruiken. Bieten bevatten slechts 15 % DS. Voederbieten vormen een 'veilig' voedermiddel dat het rantsoenevenwicht niet verstoort, maar in tegendeel de voederopname en de vertering gunstig beïnvloedt.

Na 1 mei moet de bietenkuil wel geruimd zijn met het oog op de bestrijding van de bietenvlieg. De bieten verliezen vanaf dan trouwens veel van hun waarde. Op dat moment moet er echter al voldoende hoogwaardig ruwvoer zijn op de weide.

12 Arbeidsbehoefte

Praktijk

De benodigde arbeid op een biologisch varkensbedrijf verschilt sterk van bedrijf tot bedrijf. Dit is onder andere het gevolg van verschillen in stalinrichting, voedersysteem,...

Ten opzichte van het gangbare bedrijf zijn er echter enkele duidelijke verschillen. Dit tengevolge van het feit dat de biologische varkenshouderij grondgebonden hoort te zijn. Ten opzichte van de gangbare varkenshouderij komen er dus extra taken bij, zoals onderhoud van de buitenbelopen en stallen, extra tijd voor controle en bijvoeding, enz.

Wat de slachtvarkens betreft, wordt aangenomen dat gemiddeld 150 mestvarkens in een extensief zgn. 'outdoorsysteem' een voltijdse dagtaak vertegenwoordigen voor een volwaardige arbeidskracht.

Bedrijf

Met de adviezen die wij gegeven hebben, o.m. op het vlak van huisvesting, blijft u relatief dicht bij de huidige methode. De bezetting daalt een heel stuk (280 varkens i.p.v. 400) maar we schatten toch dat u heel wat meer tijd nodig zult hebben dan de huidige 500 uren op jaarbasis.

Voor de bedrijfseconomische aspecten gaan we uit van een arbeidsbehoefte van 0,5 VAK.

14 Bedrijfseconomische aspecten

We gaan uit van 280 mestvarkensplaatsen, en een arbeidsbehoefte van 0,5 VAK. Dit laatste houdt in dat u 0,5 maal het referentie-inkomen (30 000 EUR) dient te behalen om uw arbeid ten volle gewaardeerd te zien. Noteer dat vandaag als leefbaarheidsnorm wordt beschouwd 0,75 % van dit referentie-inkomen per VAK.

Verder rekenen we met een omzetsnelheid van 2 rondes per jaar, een opzetgewicht van 22 kg en een aflevergewicht van gemiddeld 113 kg. Geslacht gewicht : 85 kg.

Het uitvalpercentage zal wellicht aan de hoge kant blijken. We gaan hier uit van een eerder pessimistisch scenario, omdat u waarschijnlijk wel wat 'leergeld zal betalen' in verband met huisvesting, buitenloop en voeder.

Voor de huisvestingskosten gaan we in eerste instantie uit van de huidige afschrijvingen en rentes. Afzonderlijk worden kosten aangerekend voor stalaanpassingen die noodzakelijk zijn bij de omschakeling (naar halfroostervloeren, openwerken van de gevels met het oog op buitenloop, ...) We schatten deze kosten in op 30 EUR per huidige mestvarkensplaats. Met eigen arbeidsuren kunt u hier zeker nog wat op besparen.

Ook voor de buitenloop werden uiteraard kosten aangerekend. Het betreft een afschrijving op korte termijn (5 jaar) van kosten voor aanleg en afsteringen.

Voor de aankoop van de biggen werd gerekend met de aankoopprijs van biologisch geproduceerde biggen. Momenteel is het aanbod uiterst gering, wat u het recht geeft biggen aan te kopen van gangbare bedrijven.

We moeten echter wel rekening houden met het uitgangspunt : dieren van biologische herkomst zijn de norm. Als u deze kunt kopen, moet u dat ook doen, ook al zijn ze een stuk duurder.

Afgezien van de vereisten van het lastenboek (bio-voeder, aankoop van strooisel en transfert van wat aanvullend ruwvoer binnen het eigen bedrijf) gaan we verder uit van de gegevens van uw recentste bedrijfseconomische boekhouding.

We maken de rekening in euro per gemiddeld afgeleverd vleesvarken :

Vaste kosten :

Huisvesting (huidige afschrijvingen)	10,26
Aanpassing huisvesting	1,41
Buitenuitloop (afschrijving + onderhoud):	1,00
Algemene onkosten:	3,74
Totaal:	16,41

Voederkost + aankoop dieren:

Aankoop (big)	69,91
ruwvoeder (voederbieten, 50 kg x 0,03 EUR)	1,50
krachtvoeder vleesvarken (265 kg x 0,27 EUR)	71,55
uitval (0.04 x 100 EUR)	4,00
Totaal:	146,96

Overige variabele kosten:

Rente vee – omlopend kapitaal:	4,34
Gezondheidszorg:	0,00
Strooisel:	3,10
Controle:	0,74
Allerlei:	2,40
Totaal:	10,59

Algemeen Totaal: 173,96

Kostprijs per vleesvarken:	173,96
Arbeidskosten per vleesvarkensplaats:	53,55
Arbeidskosten per vleesvarken:	26,77
Kostprijs per vleesvarken (incl. arbeid):	200,73
Kostprijs per kg geslacht gewicht (incl. arbeid):	2,36
Kostprijs per kg levend gewicht (incl. arbeid):	1,78

Concreet betekent dit dat, indien u een verkoopprijs kan bedingen van meer dan 1,78 EUR per kg levend gewicht (of 2,36 EUR per kg geslacht gewicht), alle productiekosten vergoed zijn, ook uw eigen arbeid. Een dergelijke prijs bedingen, mag momenteel geen probleem zijn.

15 Omschakeling

15.1 Omschakeling dieren

De dieren moeten minstens 6 maanden worden gevoederd, gehuisvest en veterinaire behandelingen ondergaan volgens de biologische productiemethoden.

15.2 Omschakeling grond

De buitenbelopen en voedergewassen moeten aan de normale omschakelingsperiode voldoen van 2 jaar. Verkorting tot 6 maanden voor de buitenbeloop is mogelijk.

15.3 Volledige omschakeling bedrijf

Bij volledige (plantaardig én dierlijk) omschakeling van het bedrijf wordt de omschakelingstermijn 24 maanden. Alle regels voor de dieren moeten worden gerespecteerd. Het verbruik, na het begin van de omschakeling, van de nog niet-biologische op het bedrijf geproduceerde diervoeders wordt toegelaten.

16 Afzet

De afzet aan een aanvaardbare prijs die, naast de productiekosten, ook de vereiste arbeid vergoedt, vormt momenteel geen enkel probleem. Verwacht mag worden dat de vraag nog gedurende geruime tijd groter zal zijn dan het aanbod.

Probleem is het aanbod van biologisch geproduceerde biggen voor vetmesting op andere bedrijven. Dit aanbod is momenteel omzeggens nihil. Dit wordt op termijn een onhoudbare situatie, maar wellicht openen zich perspectieven, indien in omschakeling geïnteresseerde varkenshouders met een 'open' bedrijf samen aan tafel gaan zitten voor overleg.

17 Samenvatting

Veestapel

Het is toegelaten gangbare koeien en biologische varkens te houden op hetzelfde bedrijf.

Huisvesting

U beschikt over een mogelijkheid tot buitenuitloop, die evenwel beperkt zal blijven, aangezien u uw huiskavel meer dan nodig heeft voor de melkveehouderij. Bovendien wil u de varkens uiteraard in de bestaande varkensstal huisvesten, en dat beperkt de buitenuitloop tot de rechtstreeks aanpalende grond.

Bemesting/mestafzet

Met de voorgestelde varkensstapel van 280 mestvarkensplaatsen zou u over 20 ha extra mestafzet moet kunnen beschikken. Deze mest kan u momenteel relatief eenvoudig afzetten bij collega's biologische akkerbouwers en tuinders.

Voederaankoop

Als u de rundveehouderij wil verderzetten in zijn huidige vorm, heeft u weinig mogelijkheden voor eigen voederverzorging, en u wil hoe dan ook stap voor stap gaan. Daarom is het aangewezen in elk geval de eerste jaren biologisch voeder aan te kopen voor de varkens. Zowel in binnen- en buitenland zijn er voldoende voederfirma's die biologisch voeder verkopen.

Arbeid

Ondanks het feit dat de varkensstapel daalt, zal de benodigde arbeid met 0.25 VAK stijgen. Dit kan worden opgevangen en eveneens worden vergoed.

Afzet

Afzet via de groothandel is mogelijk.

Bedrijfseconomie

Hoogstwaarschijnlijk zult u op termijn een definitieve oplossing moeten vinden, maar het gedeeltelijk dichten van de roosters zal voor de eerste jaren zeker een goede oplossing bieden, welke financieel haalbaar is.

Tot slot

De weg om uw bedrijf om te schakelen naar biologische productie, ligt voor u. Met dit bedrijfsontwikkelingsplan hebben wij getracht enige wegwijzers uit te zetten.

De omschakeling van kapitaals- en arbeidsintensieve bedrijfstakken, waartoe ook de varkenshouderij behoort, blijkt meestal moeilijk te realiseren. Meestal zijn slechts beperkte bijkomende investeringen mogelijk, en een aantal normen, waar het lastenboek strak de hand aan houdt, lijken onoverkomelijk.

In de gegeven omstandigheden blijkt de omschakeling van uw bedrijf toch haalbaar.

Toch mag u niet uit het oog verliezen wat we in het hoofdstuk afzet hebben aangetoond, en wellicht moet u hier zelf initiatief nemen. Het biologisch vetmesten van gangbare geproduceerde biggen is een doodlopende straat.

Wij hopen in elk geval met dit bedrijfsontwikkelingsplan stof tot nadenken gegeven te hebben, en bij te dragen tot een nieuwe en toekomstgerichte kijk op uw bedrijf.

BIJLAGE : Nuttige adressen

***) Vlaamse Gemeenschap**

Administratie Land- en Tuinbouw

Adeling land- en tuinbouwvorming

Cel biologische landbouw

Leuvenseplein 4

1000 Brussel

Contactpersonen Ann Theunissen/ Marie Verhassel

tel. : 02/553.63.90 – 02/553.63.76

fax. : 02/553.63.60

E-mail : Ann.Theunissen@ewbl.vlaanderen.be ; Marie.Verhassel@ewbl.vlaanderen.be

***) Erkende controle-organismen**

Blik vzw

Bart Maes - Statiestraat 164 B - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.50 - Fax 03/287.37.51

Ecocert sprl

Blaise Hommelen -

Chemin de la Haute Baudecet, 1 -

1457 Walhain

Tel. 081/60 03 77 - Fax 081/60 03 13

***) Voorlichting, advies en vorming**

BIO consult cvba

Adviesbureau voor bedrijfsontwikkeling biologische landbouw en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Wim Govaerts - Tolhuis 14A - Tongerlo

Tel. 0477/77 46 95 - Fax 03/287 37 71

BLIVO vzw

Biologische Landbouw

Instituut voor voorlichting en onderzoek

Peter Brattinga - Statiestraat 164 C - 2600 Berchem

Tel. 03/287.37.70 - Fax 03/287.37.71

Boerenbond

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw

Ignace Deroo - Diksmuidsestwg 406/4

8800 Roeselare

Tel 051/26.03.85 - Fax 051/26 03 89

Landwijzer vzw

2 jarige beroepsopleiding biologische landbouw

Michel Mouton - Statiestraat 164 D

2600 Berchem
Tel. 03/287.37.77 - Fax 03/287.37.71

PCBT vzw

Proefcentrum voor de biologische teelt
Lieven Delanote - Ieperseweg 87
8800 Beitem
Tel. 051/26 14 45 - Fax 051/24 00 20

Vlaams Agrarisch Centrum vzw

Omschakelingscursus en omschakelingsbegeleiding biologische landbouw
Filippe Van De Craen
Ambachtsweg 20
9820Merelbeke
Tel. 09/252 59 19 - Fax 09/252 40 66